

R e c e n z j a

rozprawy doktorskiej mgra Rafała Szyi pt. *Struktura tygodniowej aktywności fizycznej młodzieży w kontekście uczestnictwa w zorganizowanej aktywności fizycznej w latach 2012-2020*

napisanej pod kierunkiem dr hab. Doroty Groffik, prof. AWF

Jak powszechnie wiadomo, aktywność fizyczna jest niezwykle ważna w życiu człowieka na różnych etapach jego rozwoju ontogenetycznego. Podejmowana systematycznie wpływa na rozwój somatyczny i wydolność fizyczną ustroju, wzmacnia układ nerwowy, zwiększa zdolność do pracy umysłowej, a także ułatwia rozwijanie i utrwalanie różnorodnych umiejętności, wspomaga kształtowanie prawidłowej postawy ciała, poprawia samopoczucie i może być źródłem przyjemności oraz satysfakcji. Dlatego monitorowanie tego obszaru ludzkiej aktywności jest działaniem koniecznym i ciągle aktualnym.

Zatem temat dysertacji doktorskiej mgra Rafała Szyi wpisuje się w ten nurt badawczy, a dziewięcioletnie monitorowanie aktywności fizycznej młodzieży z uwzględnieniem okresu pandemii COVID-19 zasługuje na uznanie i jest niezwykle cenne, zarówno pod względem poznawczym jak i aplikacyjnym (str. 120, *Wnioski dla praktyki pedagogicznej*).

Treść rozprawy doktorskiej pod względem merytorycznym jest zgodna z przyjętym tematem. Jej struktura jest prawidłowa i typowa dla prac badawczych w naukach o kulturze fizycznej. Autor zachował właściwe proporcje objętościowe między częścią teoretyczną a empiryczną, która w pracy badawczej jest najistotniejsza.

Wysoko oceniam dobór piśmiennictwa. Doktorant w zdecydowanej większości korzystał z najnowszych źródeł, a tylko w kilku przypadkach pozycje

były datowane poniżej 2000 roku. Z 201 zamieszczonych pozycji literatury, aż 131 (65,2%) to anglojęzyczne.

Praca ogólnie liczy 158 stron, a tekst ilustrowany jest 6 tabelami i 35 rycinami. Oprócz zamieszczonego na początku pracy streszczenia w języku polskim i angielskim, wstępu, wniosków, informacji o ograniczeniach pracy badawczej, słownika pojęć i skrótów, bibliografii oraz załącznika, dysertacja składa się z pięciu rozdziałów.

Przed oceną merytoryczną pracy, zwrócę uwagę na błędną numerację w spisie treści. Zapewne przez nieuwagę, Autor pod numerem jeden zamieścił *Spis treści*, co w konsekwencji zmieniło numerację kolejnych rozdziałów oraz podrozdziałów. W ten sposób rozdział, który powinien być pierwszy, stał się drugim. Lecz dla zachowania czytelności recenzji będę posługiwał się numeracją podaną przez Autora.

Rozdział drugi *Teoretyczne przesłanki podjęcia tematu badawczego* jest dobrze przemyślany, rzeczowo uporządkowany i pod względem objętościowym kompletny. Składa się z czterech głównych podrozdziałów i obejmuje wielowątkową wiedzę związaną z aktywnością fizyczną.

W podrozdziale 2.1, Autor opisuje model społeczno-ekonomiczny zmiany zachowań oraz wymienia czynniki zewnętrzne tj. środowisko fizyczne, społeczno-kulturowe i polityczne, które mogą wpływać na poziom aktywności fizycznej człowieka. W kolejnym podrozdziale 2.2. *Determinanty aktywności fizycznej*, Doktorant wymienia pięć najistotniejszych czynników determinujących aktywność fizyczną (demograficzne, biologiczne, psychologiczne, środowiskowe i społeczne), bardzo ogólnie je charakteryzuje, powołując się na publikacje innych autorów. W dalszej części teoretycznych rozważań (podrozdziały 2.2.1. - 2.2.5.) przechodzi do bardziej szczegółowego opisu wymienionych powyżej determinantów aktywności fizycznej z krótką charakterystyką czynników związanych z danym determinantem, posiłkując się przy tym wynikami badań innych autorów, co dowodzi znajomości badanej problematyki.

W podrozdziale 2.4., Autor zwraca uwagę na rolę szkoły w przygotowaniu młodzieży do troski o zdrowie, całościowego uczestnictwa w aktywności fizycznej oraz kształtowaniu postaw wobec kultury fizycznej. Moim zadaniem zabrakło tylko

krótkiej informacji na temat planowania zajęć wychowania fizycznego w szkołach, które w wielu przypadkach jest nieprawidłowe, a szczególnie dotyczy to zajęć do wyboru. Następnie w podrozdziale 2.3.1. Autor opisuje rolę nauczyciela w tym procesie, z uwzględnieniem kompetencji i umiejętności przydatnych w planowaniu oraz organizowaniu współczesnej jednostki lekcyjnej. Część teoretyczną pracy zamyka podrozdział 2.4. *Rekomendacje aktywności fizycznej*, w którym Autor szczegółowo podaje konkretne zalecenia oraz przykładowe programy dla dzieci i młodzieży związane z aktywnością fizyczną. Ważną częścią tego podrozdziału (podrozdział 2.4.1.) w kontekście dysertacji, są rekomendacje szkolnej aktywności fizycznej wraz z modelem rekomendacji aktywności fizycznej w poszczególnych segmentach dnia szkolnego (str. 43).

W teoretycznej części pracy Autor odwołując czytelnika do współautorskiej publikacji z wieloma autorami nie zawsze zachowuje ujednolicony zapis np. na str. 18, 26, 31, 36 podaje nazwiska czterech współautorów i in. (Frömel, Groffik, Mitáš, Dygrýn i in., 2020a), a w innych przypadkach podaje nazwisko jednego współautora i in. Z kolei na stronie 31 przy roku wydania publikacji brakuje litery "a", zapisano (Frömel, Groffik, Mitáš, Dygrýn i in., 2020), powinno być (Frömel, Groffik, Mitáš, Dygrýn i in., 2020a). Jeżeli Autor zamierza publikować pracę lub jej fragmenty proponuję uwzględnić moje sugestie.

Rozdział trzeci, który można było połączyć z rozdziałem czwartym, zawiera jasno określony główny cel badań, trzy cele szczegółowe, cztery pytania badawcze i cztery hipotezy. Wyjaśnienia wymaga brak w rozdziale zmiennych i wskaźników. O ile czasami rezygnacja z hipotez może być uzasadniona (np. w badaniach etnograficznych uważa się, że założeniowość hipotez ogranicza pole badania, albo kiedy badane zagadnienie jest mało znane, formułowanie precyzyjnych hipotez jest trudne), to pominięcie zmiennych i wskaźników (które są przecież nieodłącznym atrybutem badań, a także ułatwiają interpretację uzyskanych wyników), można jedynie uznać jako nieświadome przeoczenie. Za taką tezę przemawia fakt, że Doktorant na str. 52 w podrozdziale 4.4. *Metody statystyczne* wymienia zmienną zależną i zmienne niezależne, co może potwierdzać wyżej postawioną tezę. Trzeba też dodać, że zamieszczenie zmiennych i wskaźników w rozdziale metodologicznym ukierunkowałoby Autora w doprecyzowaniu niektórych pytań badawczych.

Analizując kolejny IV rozdział dysertacji *Materiał i metodyka badań* można uznać, że Pan mgr Rafał Szyja ogólnie wykazał się umiejętnością projektowania badań. W podrozdziale 4.1. Autor informuje, że zastosował celowo-losowy dobór szkół do badań. Takie postępowanie jest poprawne. Odczuwam jednak niedosyt informacyjny. Doktorant nie podał liczby szkół wybranych celowo, liczby pozostałych szkół spośród których dokonano losowania oraz liczby szkół włączanych do badań w kolejnych latach (o czym wspomniał w podrozdziale 4.3, na stronie 49). Zabrakło też informacji na temat procedury doboru badanych uczniów i uczennic w poszczególnych szkołach. Autor poinformował, że badania przeprowadzono w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych wśród 16 letniej młodzieży. Proszę o wyjaśnienie tego faktu, gdyż szkołę podstawową kończą uczniowie w wieku 15 lat.

W rozdziale tym zabrakło również danych dotyczących podziału na płeć uczestników zorganizowanej aktywności fizycznej (ogółem 1552 osoby) i niezorganizowanej (ogółem 738 osób). Taką informację znajdziemy dopiero w analizie wyników badań w tabeli 4. Przed publikacją pracy zalecałbym także wyjaśnienie pojęcia aktywności fizycznej zorganizowanej i niezorganizowanej np. jakiego rodzaju zajęć dotyczy.

W podrozdziale 4.2. *Techniki i narzędzia badawcze*, Autor w klarowny sposób przybliżył możliwości wykorzystania do tego typu badań międzynarodowej internetowej Platformy INDARES. Dokonał też charakterystyki międzynarodowego kwestionariusza aktywności fizycznej IPAQ-LF (wersji długiej). Zabrakło mi jedynie uszczegółowienia poziomów aktywności fizycznej. Być może Autor kierował się tym, że takie informacje można znaleźć w literaturze.

Doktorant dość szczegółowo opisał organizację i przebieg badań (podrozdział 4.3.). W tym miejscu dodam, że wartościowym uzupełnieniem tego podrozdziału był przedstawiony graficznie schemat organizacyjny przebiegu badań (ryc. 3), z kolejnymi etapami postępowania badawczego. Zabrakło jednak informacji czy wszyscy dyrektorzy wyrazili zgodę na udział w badaniu oraz ilu rodziców (prawnych opiekunów) nie wyraziło zgody na udział w badaniu swoich dzieci. Krótko ale wystarczająco Autor opisał zastosowane metody statystyczne w podrozdziale 4.4.

W mojej ocenie najbardziej wartościowy jest rozdział piąty, który zawiera skrupulatnie przygotowaną analizę wyników badań z zastosowaniem operacji statystycznych. Dodatkowo, opisy wyników Autor zilustrował graficznie oraz przy pomocy tabel. Chcę wyraźnie podkreślić, że przeprowadzone przez Pana mgra Rafała Szyję badania stały się źródłem wartościowej wiedzy, nie tylko dla samych uczniów i ich rodziców (prawnych opiekunów), ale także, a może przede wszystkim dla nauczycieli wychowania fizycznego i nauczycieli akademickich.

Pragnę tylko zwrócić uwagę na dwie kwestie: zamieszczone w pracy diagramy słupkowe nie ukazują stwierdzonych różnic w całej skali (100%), a jedynie w arbitralnie zredukowanym wycinku, co prowadzi do optycznego złudzenia większych różnic niż w rzeczywistości stwierdzonych. W pracach naukowych wszelkie wykresy mają ułatwiać percepcję, a nie zaciemniać obraz stwierdzonych zależności. Kolejna kwestia dotyczy zaokrąglania wartości procentowych, ale o to zapytam Pana Magistra w czasie obrony dysertacji. Proponuję też zastanowić się przed publikacją pracy, nad przereformowaniem tytułu podrozdziału 5.1., który sugeruje analizę ogólnego poziomu aktywności fizycznej badanych, a tymczasem zamieszczone poniżej analizy wyników dotyczą różnic międzypłciowych, poza podrozdziałem 5.1.4.

Rozdział VI *Dyskusja*, nie wykracza poza konstatacje przedstawione w empirycznej części rozprawy. Autor w ośmiu podrozdziałach konsekwentnie podsumowuje uczestnictwo badanej młodzieży w poszczególnych rodzajach aktywności fizycznej. W analitycznym spojrzeniu konfrontuje wyniki badań własnych z wynikami badań innych autorów, co świadczy o dojrzałości naukowej Doktoranta. Na tej podstawie, Autor przygotował rekomendacje (podrozdział 6.8.), które stanowią cenną wskazówkę nie tylko dla młodzieży.

W podrozdziale 6.7. na stronie 115, przy roku wydania publikacji autorstwa Frömel, Groffik, Mitáš, Dygrýn i in., 2020, brakuje litery "a". Z kolei na str. 114 i 115 przy dwóch autorach publikacji Mucha B. i Mucha M. (2021), zapisano Mucha i in., 2021. Proszę to poprawić przed publikacją pracy.

Wysoko oceniam zamieszczone w końcowej części rozprawy wnioski, a szczególnie te o charakterze aplikacyjnym. Mam nadzieję, że pozwolą one nie tylko zwrócić uwagę na kwestie szeroko rozumianej aktywności fizycznej dzieci i

młodzieży, ale też zmotywują instytucje oświatowe do podejmowania bardziej konstruktywnych działań.

Chcę również podkreślić, że recenzowana dysertacja poza drobnymi potknięciami jak sądzę nie zamierzonymi przez Autora, jest napisana poprawnie pod względem językowym.

Wniosek końcowy

Praca doktorska mgra Rafała Szyi pt. *Struktura tygodniowej aktywności fizycznej młodzieży w kontekście uczestnictwa w zorganizowanej aktywności fizycznej w latach 2012-2020* – jest wartościowa pod względem naukowym, a szczególnie aplikacyjnym, co zostało uzasadnione w recenzji. Autor wykazał się ogólną wiedzą z zakresu badanego obszaru oraz umiejętnościami analizowania i interpretowania wyników badań. Oprócz wniosków z przeprowadzonych badań, sformułował pięć wniosków przydatnych dla praktyki pedagogicznej, co ma szczególne znaczenie. Stwierdzam, że przedłożona do recenzji praca, spełnia ustawowe wymogi stawiane rozprawom doktorskim. Wnoszę zatem do Wysokiej Rady Naukowej Akademii Wychowania Fizycznego w Katowicach o dopuszczenie magistra Rafała Szyi do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Eligiusz Madejski